

Mihaela M. Lazović (student doktorskih studija)
Filozofski fakultet, Novi Sad
Aleksandar M. Lazović
OŠ „Jovan Grčić Milenko”, Beočin
laz_13@yahoo.com

UDC 811.111:811.135.1]’367
originalni naučni rad

TELIČNE SITUACIJE I IMPERFEKTIVNI GLAGOLSKI VID U ENGLESKOM I RUMUNSKOM JEZIKU

SAŽETAK: Rad obrađuje značajnu temu iz oblasti aspektologije i glagolske semantike, odnosno glagolskog vida i pojma teličnosti. Kroz upoređivanje specifičnog glagolskog izraza u engleskom i rumunskom jeziku razmatraju se imperfektivne telične situacije. Telična/ atelična vidska distinkcija predstavlja jednu od osnovnih sematičkih karakteristika glagola te se kao takva može uvrstiti u jezičke univerzalije. Ona postoji i u rumunskom jeziku, ali do sada nije detaljno razmatrana niti jasno definisana. Stoga je jedan od osnovnih ciljeva ovog istraživanja da ispita uticaj semantičke karakteristike teličnosti na glagole u rumunskom jeziku. U radu se analiziraju telične situacije upotrebene u imperfektivnom glagolskom vidu u engleskom i rumunskom jeziku u pokušaju da se rasvetli i odgonetne kontradikcija koja implicira situaciju koja teži jasno određenom cilju, ali upotreba imperfektivnog vida isključuje i neutrališe pomenuti završni segment. Jedan od ciljeva rada je da utvrdi korelacije između semantičke kategorije teličnosti i imperfektivnog glagolskog vida. Dobro je poznato da telične situacije teže nekom tačno određenom cilju ili završnom segmentu, nakon kojeg se situacija prirodno završava. Ovaj rad predstavlja pokušaj da se precizira pomenuta hipoteza, te argumentuje da teličnost u stvari podrazumeva promenu stanja situacije, odnosno podrazumeva nekakvu kvalitativnu promenu situacije, gde je nešto „postalo” nešto drugo. U radu se takođe dokazuje da funkcija imperfektivnog vida nije samo da označi da određena situacija traje, već da predstavi situaciju kao strukturu koja može imati segmente i razvoj, može težiti cilju, ali se on neće ostvariti, jer imperfektivnost ne podrazumeva završetak situacije.

Cljučne reči: teličnost, imperfektivni glagolski vid, ostvarenja, dostignuća.

UVOD

U ovom istraživanju se krenulo od opšte definicije glagolskog vida koju je dao Komri (Comrie 1976), a koja se susreće i kod drugih autora (Maslov 1962, Novakov 2005, Brinton 1985: 158, Huddleston and Pullum 2002: 124, Smith 1986:103, Lambalgen and Hamm 2000:93). Komri (Comrie 1976: 3) definiše glagolski vid kao način posmatranja i predstavljanja unutrašnje vremenske strukture neke situacije. Drugim rečima, glagolski vid nudi mogućnost predstavljanja situacije kao celine (perfektivnost) ili kao strukture (imperfektivnost).

Deklerk (Declerck 1979: 761–793) povezuje glagolski vid i semantičku kategoriju teličnosti na taj način što perfektivne situacije definiše kao situacije koje su ograničene ciljem (*bounded*). Imperfektivne su situacije koje nisu ograničene ciljem (*unbounded*), odnosno situacije u kojima cilj nije ostvaren bez obzira na to da li taj cilj postoji ili je situacija atelična. Po Komriju (Comrie 1976: 28), imperfektivni glagolski vid podrazumeva uobičajenu radnju (*habitual*) ili radnju koja traje (*continuous*).

Dakle, može se konstatovati da je govornikovo ili piščevo predstavljanje situacije kao celine ili strukture krucijalno za određivanje glagolskog vida i da se na tome bazira podela situacija na perfektivne i imperfektivne.

U rumunističkoj literaturi se glagolski vid dugo nije tretirao kao zasebna glagolska kategorija. Međutim, vidska značenja su u nekim tradicionalnim rumunskim gramatikama (Popescu 1995: 242, Graur, Al. et al. 1966: 236–289) spomenuta i analizirana uglavnom u okviru glagolskog vremena. Naime, u rumunskom jeziku se jedino u prošlom vremenu mogu razlikovati perfektivni i imperfektivni glagolski oblici. Imperfektivni tj. nesvršeni oblik je imperfekat (*imperfectul*), a perfektivni tj. svršeni oblici su složeni i prosti perfekat (*perfectul compus/ perfectul simplu*).

Proučavanje u ovoj studiji se bazira na korpusu koji se sastoji od relevantnih primera iz savremenih engleskih romana Kazua Išigura *Ostaci dana* (Kazuo Ishiguro, *The Remains of the Day*) i Džulijana Barnsa *Istorija sveta u 10 ½ poglavlja* (Julian Barnes, *A History of the World in 10 ½ Chapters*) i njihovih ekvivalenata u rumunskom prevodu (*Rămășițele zilei* i *O istorie a lumii în 10 capitole și jumătate*).¹ U korpus su uvrštene indikativne, aktivne rečenice sa ličnim glagolskim oblicima. Za lingvističku analizu odabran je korpus iz pomenutih dela zbog toga što su napisana savremenim, standardnim engleskim jezikom. Rumunski prevodni ekvivalenti su gramatički i stilski ispravni, što ih čini pogodnim za ovo naučno istraživanje. Ovako izabran korpus doprinosi objektivnijem i sveobuhvatnijem proučavanju teličnosti i glagolskog vida te daje osnovu za kontrastivnu analizu pomenutih kategorija u ova dva jezika.

Rad na korpusu podrazumeva morfo-sintaksičku sinhronu kontrastivnu analizu tokom koje će se utvrditi postojeće korelacije između proučavanih kategorija u engleskom i rumunskom jeziku.

1. TELIČNOST

Semantička kategorija teličnosti može predstavljati osnovu za leksičku, odnosno semantičku klasifikaciju glagola i glagolskih fraza na aktivnosti, stanja, ostvarenja i dostignuća, što dokazuje da je teličnost značajna komponenta u analizi

¹ Preveo Radu Paraskivesku (Radu Paraschivescu).

glagola. Pored toga, analiza korpusa je pokazala da je teličnost u korelaciji sa glagolskim vidom. Kao što je već napomenuto, glagolski vid podrazumeva govornikovo ili piščevo subjektivno predstavljanje situacije kao celine (perfektivni vid) ili strukture (imperfektivni vid). Međutim, ovaj izbor uključuje i uticaj semantičkih karakteristika glagola ili glagolskih fraza, što doprinosi značenju cele rečenice.

Telične situacije su one koje teže nekom tačno određenom cilju ili završnom segmentu, nakon kojeg se situacija prirodno završava. Drugim rečima, situacija izražena teličnim glagolom ili glagolskom frazom ima jasno definisan završni segment koji predstavlja krucijalni deo same situacije (Novakov 2008, Smith 1986). Telične situacije su uvek dinamične, što znači da podrazumevaju konstantan unos energije i teže ostvarenju nekog cilja. Ovo je slučaj sa dostignućima i ostvarenjima, dok aktivnosti i stanja ne podrazumevaju cilj. Aktivnosti teorijski mogu trajati beskonačno dugo ukoliko se stalno unosi energija u njih. Sa druge strane, stanja su nedinamična, odnosno ne zahtevaju unos energije pa samim tim isključuju cilj.

Neki lingvisti (Piper et al. 2005: 803–812) smatraju da teličnost podrazumeva dostizanje rezultativne situacije, agentivnost, odnosno svesnog vršioca radnje koji želi da se cilj dostigne, temporalnu sekvencu (hronologiju segmenata situacije koja teži cilju) i lokalizaciju (prostorno dostizanje cilja).

Sa druge strane, rumunistička literatura ne beleži samu definiciju teličnosti, već se samo pominje telična/ atelična distinkcija (Avram et al. 2001: 65–68). Vidiska opozicija teličnost/ ateličnost u rumunskom jeziku ilustruje način na koji se radnja dešava, ali nije detaljnije obrazložena niti jasno definisana. Semantička kategorija teličnosti se može povezati sa rumunskim distinktivnim obeležjem [promena] koji u nekim kontekstima podrazumeva promenu stanja usled dostizanja cilja, dok u drugim označava promenu položaja. U rumunskom jeziku stanja imaju distinktivno obeležje [- promena], jer ne podrazumevaju cilj, dok događaji i aktivnosti imaju obeležje [+ promena]. Događaji podrazumevaju prelazak iz jednog stanja u drugo, ali ne podrazumevaju svesnog vršioca radnje. Sa druge strane, rumunske aktivnosti podrazumevaju promenu koja se može odnositi na promenu položaja ili na promenu stanja. Ono što je značajno za aktivnosti jeste to da postoji svesni uticaj subjekta (Brăescu et al. 2005: 326).

U oba proučavana jezika se, na osnovu semantičke karakteristike teličnost, situacije mogu podeliti na telične (*telic*) i atelične (*atelic*). Razlika između ove dve vrste situacija je veoma značajna za izučavanje glagolskog vida i akcionsarta, jer je teličnost jedna od osnovnih vidskih karakteristika, odnosno distinktivnih obeležja glagola. Telične situacije teže cilju, te imaju prirodni završetak, dok atelične ne teže cilju i nemaju kraj. S obzirom na to da ova vidiska distinkcija predstavlja jednu od osnovnih sematičkih karakteristika glagola, ona postoji i u rumunskom jeziku, ali do sada nije detaljno razmatrana niti jasno definisana. Stoga je jedan od osnovnih ciljeva ovog istraživanja da ispita uticaj semantičke karakteristike teličnosti na glagole u rumunskom jeziku.

Sintaksički testovi koji podrazumevaju završni segment ili cilj su: *za X vremena (in X time/ în X timp), koliko dugo je trebalo da V (how long did it take to V/ Cât timp a trebuit să V), trebalo je X vremena da V (it took X time to V/ a trăbuit X timp să V)*. Sintaksički testovi koji se mogu povezati sa ateličnim situacijama su: *X vremena (for X time/ X timp), ako neko prestane da V, on jeste V (if one stops Ving, one did V/ dacă cineva încetează să V, el a V)*.

Na osnovu gore iznetog može se konstatovati da teličnost samo ukazuje na postojanje ili nepostojanje cilja, ali ne i na to da li je taj cilj zaista dostignut ili ne. Neka rešenja za ovu problematiku nudi Deklerk (Declerck 1979: 761–793). U svom članku *Glagolski vid i ograničena/ neograničena (telična/ atelična) distinkcija* Deklerk produbljuje semantičku kategoriju teličnosti definišući razliku između *ograničenih situacija (bounded)* i *neograničenih situacija (unbounded situations)*, koja je bitna za izučavanje, kako glagolskog vida tako i akcionsarta.

Deklerk smatra da ograničene situacije teže cilju i ostvaruju ga, dok neograničene situacije mogu težiti cilju ili ne. Ukoliko ne teže cilju, one su atelične, a ukoliko teže cilju, telične su. Ono što je krucijalno za neograničene situacije jeste to da se u njima cilj nikada ne ostvaruje. Dakle, ograničene situacije su uvek telične i u njima je cilj uvek dostignut. Sa druge strane, neograničene situacije mogu biti telične ili atelične, s tim što se u njima cilj ne dostiže. Može se konstatovati da telične situacije mogu biti ograničene ili neograničene u zavisnosti od toga da li je u njima cilj zaista ostvaren ili ne.

2. TELIČNE SITUACIJE I IMPERFEKTIVNI GLAGOLSKI VID

U ovom odeljku će se analizirati povezanost teličnosti glagolske situacije i imperfektivnog glagolskog vida koji se u engleskom jeziku izražava progresivnim oblicima prošlog vremena (*Past Progressive Tense*), a u rumunskom imperfektom (*imperfectul*). Korpus se sastoji od 200 rečenica iz navedenih savremenih engleskih romana.

Treba naglasiti da i u engleskom i u rumunskom jeziku teličnost nije odlika koja jeprisutna na leksičkom nivou, pa je većina engleskih i rumunskih glagola neutralna u svom osnovnom obliku, odnosno infinitivu. Dakle, značenje cilja može se odrediti tek na sintaksičkom nivou.

Ukoliko je telična situacija iskazana u imperfektivnom vidu, situacija podrazumeva završni segment, a imperfektivni vid naglašava strukturu situacije te isključuje pomenuti završni segment ili ne konstatuje da li je cilj uistinu dostignut ili nije. Drugim rečima, upotreba progresivnog oblika u engleskom jeziku i imperfekta u rumunskom jeziku podrazumeva da cilj nije ostvaren, što ne znači da sam taj cilj ne postoji.

2.1. Imperfektivna ostvarenja

Telične situacije su dostignuća i ostvarenja. Ovakve situacije, dakle, impliciraju postojanje cilja, ali se razlikuju po trajanju (dostignuća su trenutna, a ostvarenja traju). Međutim, imperfektivni vid predstavlja situaciju kao strukturu, pa samim tim i upotreba glagola u imperfektivnom vidu unosi značenje nesvršenosti i trajanja radnje, odnosno neutrališe dostizanje cilja. Kao posledica toga, prilikom analize korpusa pojavio se problem kako definisati situacije u kojima cilj evidentno postoji ali ga imperfektivni vid neutrališe. Na primer:

(1) a) *Dr Meredith was making some notes. (76)*

b) *Doctorul Meredith își nota ceva. (61)*

Glagol *zabeležiti* (*make a note/ nota ceva*) u perfektivnom obliku je tipično ostvarenje, odnosno dinamična situacija, koja traje i u kojoj je ostvaren cilj te shodno tome ima distinktivna obeležja [- stativnost, + trajanje, +cilj]:

(2) a) *Dr Meredith made some notes.*

b) *Doctorul Meredith a notat ceva.*

Međutim, upotreba glagola ostvarenja u imperfektivnom vidu neutrališe dostizanje cilja, te se ovakve situacije u literaturi često definišu kao aktivnosti jer se usled upotrebe imperfektivnog oblika distinktivno obeležje [+ cilj] modifikuje u [- cilj], što je na neki način i logično jer aktivnosti imaju distinktivna obeležja [- stativnost, + trajanje, - cilj]. Međutim, problem sa ovakvom analizom leži u činjenici da progresivno ostvarenje i dalje podrazumeva postojanje cilja, kao završnog segmenta cele situacije, a imperfektivni vid samo precizira da taj cilj nije ostvaren. Suprotno tome, progresivna aktivnost nikada ne implicira cilj. Tu je i osnovna razlika između imperfektivnih aktivnosti i imperfektivnih ostvarenja u oba jezika.

Kako bi detaljnije analizirali i podrobnije objasnili ovu problematiku, valjalo bi uključiti novo distinktivno obeležje [ograničenost] po uzoru na Deklerka (Declerck 1979: 761–794). Pomoću distinktivnog obeležja [ograničenost] može se dublje analizirati i definisati obeležje [cilj] pa samim tim i kategorija teličnosti, jer pomenuto obeležje ne ukazuje samo na postojanje cilja, već i na to da li je cilj zaista dostignut ili nije. Pa tako ograničene situacije impliciraju da je cilj zapravo dostignut, dok neograničene situacije impliciraju da cilj nije dostignut, što ne znači da on ne postoji. Može se zaključiti da telične situacije mogu biti ograničene ili neograničene u zavisnosti od toga da li dostižu cilj ili ne, dok su atelične situacije uvek neograničene ciljem.

Vođeni ovom logikom možemo konstatovati da su imperfektivna ostvarenja u stvari neograničene telične situacije, dakle situacije koje podrazumevaju cilj, ali taj cilj nije ostvaren zbog upotrebe glagola u imperfektivnom vidu.

Značenje cilja je utkano u samo značenje ostvarenja. Drugim rečima, ostvarenja podrazumevaju završni segment koji je sastavni deo njihovog značenja i koji podrazumeva nekakvu kvalitativnu promenu situacije, odnosno da je nešto „postalo”

nešto drugo. Dakle, ostvarenja imaju razvoj i kulminaciju, dok aktivnosti imaju samo razvoj. Na primer:

(3) a) *As a sign of His intention He was creating for us the rainbow. (32)*

b) *Își materializează această intenție cerând pentru noi curcubelul ceresc.*

(31)

Situacija pravljenja, odnosno stvaranja duge može podrazumevati da će duga i biti stvorena, dakle postoji leksička implikacija da će doći do promene stanja situacije. Sa druge strane, kod glagola aktivnosti ne postoji takva implikacija. Na primer:

(4) a) *I was again motoring very slowly. (46)*

b) *Mergeam iarăși foarte încet. (36)*

Kao što se vidi iz primera, o promeni stanja situacije se ne može ništa zaključiti samo na osnovu aktivnosti, jer takav glagol ne podrazumeva promenu stanja, odnosno dostizanje bilo kakvog cilja. Glagoli podrazumevaju kretanje, odnosno promenu položaja.

Iz primera je evidentno da progresivna ostvarenja nisu isto što i progresivne aktivnosti upravo zbog semantičke kategorije teličnosti jer ostvarenja, čak i kada su upotrebljena u imperfektivnom vidu, podrazumevaju cilj, ali je usled upotrebe imperfektivnog vida jasno da on nije dostignut.

Zanimljiva je činjenica da bi se na osnovu rumunističke literature (Brăescu et al. 2005: 326) situacije izražene primerima (1b, 2b, 3b, 4b) definisale kao aktivnosti sa distinktivnim obeležjima [+ promena, + agentivnost]. Sve četiri situacije imaju živi agens koji svesno vrši radnju, razlika je u tome što je u primeru (2b) cilj ostvaren te je situacija telična. Primer (1b) je problematičan i u rumunskom jeziku. Naime, glagol podrazumeva promenu situacije, odnosno cilj, ali usled upotrebe imperfekta – cilj nije ostvaren. Slično kao i u engleskom jeziku, i situacije u rečenici (1b i 3b) mogu se definisati kao neograničene telične situacije.

Sa druge strane, u primeru (4b) ne postoji cilj kao takav, već dolazi do promene položaja subjekta zato što se vrši neka aktivnost. U rumunskoj savremenoj lingvistici se i promena položaja smatra nekom vrstom promene, ali u takvim slučajevima nije reč o promeni stanja usled dostizanja cilja, dakle ne radi se o teličnosti.

Imajući u vidu gore izneto, javlja se potreba da se i u rumunskom jeziku jasnije definiše distinktivno obeležje [+ promena], odnosno da se napravi razlika između promene stanja same situacije koja je telična i promene položaja koja je atelična. Dakle, ono što leži u osnovi ovog problema jeste upravo semantička kategorija teličnosti koja, kako vidimo, igra veoma značajnu ulogu u interpretaciji glagolskog vida u oba jezika.

2.2. Imperfektivna dostignuća

Pored ostvarenja u telične situacije spadaju i dostignuća. Upotreba glagola dostignuća u imperfektivnom vidu stvara još veću problematiku. Pre svega, treba napo-

menuti da s obzirom na činjenicu da dostignuća označavaju trenutne telične situacije, dostignuća se retko javljaju u imperfektivnom vidu jer je imperfektivni vid u direktnoj kontradikciji sa distinktivnim obeležjima [- trajanje] i [+ cilj], karakterističnim za dostignuća. Upravo zato se dugo smatralo da upotreba dostignuća u imperfektivnom vidu ima za posledicu promenu distinktivnih obeležja [- trajanje] u [+ trajanje] i [+ cilj] u [- cilj], te modifikaciju akcionsarta iz dostignuća u aktivnost. Na primer:

(5) a) *I was, I recall, leaving the drawing room with an empty teapot in my hand.*
(65)

b) *Țin minte că tocmai părăseam salonul ținând în mâini un ceainic gol.* (52)

Galgol *izaći* (*leave/ a părăsi*), upotrebljen u perfektivnom obliku, tipično je dostignuće, odnosno situacija koja podrazumeva trenutno dostizanje cilja:

(6) a) *I recall, I left the drawing room with an empty teapot in my hand.*

b) *Țin minte că am părăsit salonul ținând în mâini un ceainic gol.*

Primenjujući logiku objašnjenu tokom analize imperfektivnih ostvarenja (primeri 1a, b) i u slučaju imperfektivnih dostignuća, ne može se tvrditi da je cilj neutralisan i eliminisan, s obzirom na to da glagol *izaći* (*leave/ a părăsi*), čak i kada je upotrebljen u imperfektivnom vidu, podrazumeva postojanje cilja, ali taj cilj jednostavno nije dostignut jer je glagol u imperfektivnom obliku. Dakle, imperfektivno dostignuće bi se takođe moglo definisati kao neograničena telična situacija. Telična u smislu da značenje cilja postoji, a neograničena u smislu da pomenuti cilj nije osvaren. Iz ovako postavljene hipoteze proizilazi da su imperfektivna dostignuća isto što i imperfektivna ostvarenja, jer se obe vrste situacija mogu definisati kao neograničene i telične. Iz primera se može zaključiti da imperfektivni vid nameće značenje trajanja i glagolima koji su inače trenutni. Po toj logici bi se moglo konstatovati da imperfektivna dostignuća imaju definitivno obeležje [+ trajanje], pa se shodno tome ovakve situacije često definišu kao ostvarenja. Upravo iz tog razloga mnogi lingvisti (Verkuyl 1989, Mittwoch 1991, Smith 1991) smatraju da se dostignuća upotrebljena u progresivnom obliku modifikuju u ostvarenja. Naime, pomenuti lingvisti ističu da dostignućima prethodi veoma kratka pripremna aktivnost koja se aktivira upotrebom progresiva.

Vendlerovi sintaksički testovi takođe ne detektuju razlike između imperfektivnih ostvarenja i imperfektivnih dostignuća, jer se testovi odnose na perfektivne oblike:

(7) a) *How long did it take to make some notes?*

b) *Cât timp a trebuit să noteze ceva?*

(8) a) *How long did it take to leave the drawing room?*

b) *Cât timp a trebuit să părăsască salonul?*

(9) a) *He made some notes in ten minutes.*

b) *A notat ceva în zece minute.*

(10) a) *He left in ten minutes.*

b) *A părăsit salonul în zece minute.*

- (11) a) If he stops making notes, he did not make them.
 b) Dacă încetează să își noteze ceva, nu își-a notat ceva.
- (12) a) If he stops leaving the drawing room, he did not leave it.
 b) Dacă încetează să părăsască salonul, ea nu l-a părăsit.

Treba napomenuti da se testovi (8a, b i 10a, b) ne odnose na sama dostignuća, već na vreme proteklo pre trenutka njihove realizacije, dakle na pripremnu aktivnost pre samog dostizanja cilja.

Međutim, detaljnijom analizom primera (1a, b i 5a, b) uočava se da imperfektivna dostignuća (5a, b) imaju drugačiju interakciju sa temporalnim modifikatorima ili adverbijalima nego imperfektivna ostvarenja (1a, b). Naime, postoje primeri u kojima se ostvarenja pojavljuju uz adverbijale *X vremena* (*for X time/ X timp*) i *provesti X vremena* (*spend X time/ a petrece X timp*):

- (13) a) Dr Meredith was making some notes for 10 minutes.
 b) Doctorul Meredith își nota ceva zece minute.
- (14) a) Dr Meredith spent ten minutes making some notes. (76)
 b) Doctorul Meredith a petrecut zece minute notând ceva. (61)

Imperfektivna dostignuća se ne javljaju uz ovakve adverbijale:

- (15) a) *I was, I recall, leaving the drawing room with an empty teapot in my hand for 10 minutes.
 b) *Țin minte că tocmai părăseam salonul ținând în mâini un ceainic gol zece minute.

Takođe se može konstatovati da imperfektivna dostignuća ne sadrže u sebi pripremnu aktivnost pre dostizanja cilja kao što je to slučaj sa imperfektivnim ostvarenjima. Ova tvrdnja se može podrobnije objasniti i dokazati pomoću sledećih primera:

- (16) a) Dr Meredith made some notes in an hour. PODRAZUMEVA Dr Meredith was making some notes during that hour.
 b) Doctorul Meredith a notat ceva într-o oră. PODRAZUMEVA Doctorul Meredith își nota ceva tot timpul în ora respectivă.

Ali:

- (17) a) I recall, I left the drawing room with an empty teapot in my hand in an hour. NE PODRAZUMEVA I was, I recall, leaving the drawing room with an empty teapot in my hand during that hour.
 b) Țin minte că am părăsit salonul ținând în mâini un ceainic gol într-o oră. NE PODRAZUMEVA Țin minte că tocmai părăseam salonul ținând în mâini un ceainic gol tot timpul în ora respectivă.

Kod ostvarenja je pripremna aktivnost izražena leksički, odnosno utkana je u samo značenje glagola, dok je kod dostignuća ona kontekstualno implicirana i nije deo značenja samog glagola te se progresivna dostignuća ne mogu sagledati kao deo neke veće situacije. Zato se dostignuća i aktivnosti koje im prethode mogu lako razlučiti i pojedinačno parafrazirati: u primerima (5a, b) pripremna aktivnost, koja nije

deo samog dostignuća, podrazumeva kretanje subjekta prema vratima, a dostignuće bi bio trenutak njegovog izlaska, odnosno fizičko napuštanje ili iskoračenje iz salona. Dakle, iako je izraženo u imperfektivnom vidu, dostignuće i dalje podrazumeva trenutnu promenu stanja. Ono što implicira trajanje ovakve situacije vezuje se za pripremnu aktivnost, koja se dešava pre samog dostignuća. Sa druge strane, ovo nije slučaj sa ostvarenjima, jer ona predstavljaju semantičku celinu sa pripremnom aktivnošću.

Takođe, za razliku od imperfektivnih ostvarenja (primeri 18), imperfektivna dostignuća (primeri 19) ne mogu se koristiti uz adverbijale koji označavaju da je situacija u toku (*halfway through/ la mijloc de, la jumătate de*):

(18) a) *Dr Meredith was halfway through making some notes.*

b) *Doctorul Meredith a fost la mijloc de notare.*

(19) a) **I was, I recall, halfway through leaving the drawing room with an empty teapot in my hand.*

b) **Țin minte că am fost la mijloc de drum de părăsire salonul ținând în mâini un ceainic gol.*

Imperfektivna dostignuća se javljaju uz adverbijale koji označavaju situaciju koja samo što se nije dogodila. Na primer:

(20) a) *I was, I recall, about to leave the drawing room with an empty teapot in my hand.*

b) *Țin minte că tocmai părăseam salonul ținând în mâini un ceainic gol.*

Na osnovu gore iznetog, može se zaključiti da postoje razlike u značenju između ostvarenja i dostignuća, kao i u njihovoj upotrebi uz određene adverbijale, iz čega proizilazi da oni imaju različite semantičke strukture i različita vidska značenja. Dostignuća se ponašaju kao trenutne promene stanja koje ne uključuju pripremnu aktivnost, dok ostvarenja traju i uključuju pripremnu aktivnost. Analiza korpusa je dokazala da progresivna dostignuća nisu isto što i progresivna ostvarenja.

Analiza imperfektivnih dostignuća iz korpusa je dokazala da nisu dostignuća ona koja traju, već traje pripremna aktivnost koja očigledno nije deo značenja samog dostignuća (kao što je to slučaj sa ostvarenjima), već je kontekstualno implicirana. Dakle, imperfektivna dostignuća impliciraju potencijalno trenutno dostizanje cilja te, iako je glagol upotrebljen u imperfektivnom obliku, ne isključuje značenje cilja, već se može konstatovati da cilj nije dostignut, što ne znači da neće ili ne može biti dostignut.

Sa druge strane, imperfektivna ostvarenja uključuju pripremnu aktivnost u svoje značenje te sama po sebi podrazumevaju trajanje. Isto kao i kod dostignuća, imperfektivni vid ne isključuje završni segment ili cilj, već samo konstatuje da on nije ostvaren, jer je situacija u toku. Naravno, cilj potencijalno može biti ostvaren.

Dakle, na osnovu gore iznetog, može se konstatovati da su imperfektivna ostvarenja i imperfektivna dostignuća neograničene telične situacije te da upotreba imperfektivnog vida kod ostvarenja naglašava trajanje, dok dostignuća ne traju sama po sebi, već traje pripremna aktivnost koja nije deo značenja samih dostignuća, kao što je to slučaj sa ostvarenjima.

3. ZAKLJUČAK

Na osnovu analize relevantne literature i primera iz korpusa, može se zaključiti da značenje imperfektivnog vida nije samo da označi da određena situacija traje, već da predstavi situaciju kao strukturu koja može imati segmente i razvoj (aktivnosti, ostvarenja), može težiti cilju, ali se on neće ostvariti, jer imperfektivnost ne podrazumeva završetak situacije (neograničene telične situacije, imperfektivna ostvarenja i imperfektivna dostignuća). Sa druge strane, stanja nemaju unutrašnju strukturu, jer ne podrazumevaju bilo kakvu promenu, segmente niti razvoj. Stanje je isto od trenutka nastanka pa sve dok ne prestane da postoji. Dostignuća takođe nemaju unutrašnju strukturu jer podrazumevaju trenutno dostizanje cilja. Ukoliko se upotrebe u imperfektivnom vidu, naglašava se trajanje i struktura pripreme aktivnosti nakon koje će uslediti trenutno dostizanje cilja.

Na osnovu analize relevantne anglističke i rumunističke literature i korpusa, može se konstatovati da je zajedničko za ostvarenja i dostignuća (ali ne i za aktivnosti i stanja), dakle za ono što ih čini teličnima, činjenica da podrazumevaju promenu stanja situacije. Dostignuća su minimalne, tj. najkraće moguće promene stanja ili najkraće dinamične situacije. Na primer, situacija izražena frazom *popeti se na vrh planine (reach the summit/ a se urca pe vârful muntelui)* podrazumeva promenu iz stanja u kojem subjekat nije na vrhu planine u stanje kada se subjekat nalazi na vrhu. Predikat implicira da je kraj situacije sam trenutak kada subjekat stigne na vrh, odnosno trenutak kada se je cilj ostvaren.

S druge strane, ostvarenja su promene stanja situacije koje traju. Ostvarenja se mogu podeliti na manje promene te je promena stanja postupna. Promena stanja je leksički izražena. Na primer, situacija izražena frazom *pisati knjigu (write a book/ a scri o carte)* podrazumeva promenu iz stanja u kojem knjiga nije postojala u stanje kada je knjiga napisana i postoji kao takva. Predikat implicira da je kraj situacije trenutak kada je knjiga napisana.

Dakle, ostvarenja i dostignuća su situacije koje označavaju promenu stanja situacije i one su završene kada je ta promena nastala. Drugim rečima, kada se subjekat popne na vrh planine ili kada napiše knjigu, situacija je završena i ne može se nastaviti, može se samo ponoviti. Dakle, kada se subjekat popne na vrh planine, on ne može da nastavi da se penje jer je ostvario cilj. Takođe, kada subjekat napiše knjigu, on ne može da nastavi da je piše.

LITERATURA

- Avram, M. et al. 2001. *Enciclopedia limbii române*. București: Univers enciclopedic. Academia română, Institutul de lingvistică – Iorgu Iordan.
- Barnes, J. 2003. *O istorie a lumii în 10 capitole și jumătate*. București: Rao contemporan.

- Barnes, J. 2005. *A History of the World in 10 ½ Chapters*. London: Picador.
- Brăescu, R. et al. 2005. *Gramatica limbii române. I Cuvântul. II Enunțul*. București: editura Academiei române. Academia română, Institutul de lingvistică – Iorgu Iordan/ Al. Rosetti.
- Brinton, L. 1988. *The Development of English Aspectual Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crăniceanu, I. 1999. “English Progressive and Romanian Imperfective Viewpoints – Their Truth Conditions”. *Revue Roumaine de Linguistique*. București: Editura Academiei române Vol. XLIV 1–4: 21–47.
- Dahl, Ö. 1987. *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Basil Blackwell.
- Declerck, R. 1979. “Aspect and the Bounded/Unbounded Telic/ Atelic Distinction”. *Linguistics*. The Hague: Mouton. 17–7/8: 761–794.
- DEX – Dicționarul explicativ al limbii române*. 1998. București: Univers enciclopedic. Academia română. Institutul de lingvistică – Iorgu Iordan.
- Evseev, I. 1974 *Semantica verbului, categoriile de acțiune, devenire și stare*. Timișoara: Editura Facla.
- Graur, Al. et al. 1966. *Gramatica limbii române I*. București: Academia Republicii Socialiste România. Academia română, Institutul de lingvistică – Iorgu Iordan/ Al. Rosetti.
- Huddleston, R. and G. K. Pullum, 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ishiguro, Kazuo. 1989. *The Remains of the Day*. London: Faber and Faber Ltd.
- Ishiguro, Kazuo. 2002. *Rămășițele zilei*. București: Polirom.
- Lambalgen, M. and Hamm, F. 2005. *The Proper Treatment of Events*. Blackwell Publishing Ltd.
- Luchian, T. 2007. “Categoria funcțional-semantică a aspectualității în limba română”. www.cnaa.md/files/theses/2007/6781/tatiana_luchian_abstract.pdf. (12. 07. 2010.)
- Maslov, Ju. S. Ed. 1962. *Vopsrosy glagol'nogo vida*. Moskva: Izdatel'stvo inostranoj Literatry.
- Mișan, Andrei. 1969. “Categorii gramaticale a aspectului verbal I”. *Cercetări de lingvistică 2*: 250–280.
- Mittwoch, Anita, 1991. “In defense of Vendler’s achievements”. *Belgian Journal of Linguistics* 6 (Perspectives on aspect and aktionsart).
- Novakov, P. 2005. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Popescu, F. 2000. *Tempo-aspectualitate contrastivă*. Iași: Editura Spanda.
- Popescu, Ș. 1995. *Gramatică practică a limbii române cu o culegere de exerciții*. București: Editura Orizonturi.

- Quirk, R. et al. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London and New York: Longman.
- Reinheimer-Râpeanu, S. 2001. *Lingvistica romanică. Lexic-morfologie-fonetică*. București: All Universitar.
- Rothstein, S. 2004. *Structuring events: a study in the semantics of lexical aspect*. Blackwell Publishing Ltd.
- Smith, C. 1986. "A Speaker-Based Approach to Aspect". *Linguistics and Philosophy*. Dordrecht. 9 (1): 97–115.
- Smith, C. 1991. *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Vendler, Z. 1967. "Verbs and Times". *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press. 97–121.
- Verkuyl, Henk J. 1989. "Aspectual classes and aspectual composition". *Linguistics and Philosophy* 12: 39–94.

Mihaela M. Lazović

Aleksandar M. Lazović

TELIC SITUATIONS AND THE IMPERFECTIVE ASPECT IN ENGLISH AND ROMANIAN

Summary

This paper analyses imperfective, telic situations in English and Romanian in the attempt to explain the contradiction which implies a situation which tends towards a well specified goal, but the use of the imperfective aspect excludes and neutralizes the mentioned endpoint. This paper also aims to determine the correlations between the semantic category of telicity and the imperfective aspect in English and Romanian. The telic/atelic distinction is one of the basic semantic characteristics of verbs and as such it can be considered a language universal. It exists in the Romanian language as well, but it has not been thoroughly examined nor clearly defined. Thus, one of the aims of this analysis is to examine the influence of the semantic characteristic of telicity on Romanian verbs. It is a well known fact that telic situations tend towards a specified goal or endpoint after which the situation naturally ends. This paper attempts to further specify the mentioned hypothesis. It argues that telicity implies a change of state of the situation, i. e. a qualitative change of a situation. The paper also argues that the imperfective aspect does not only imply duration, but it views the situation as a structure which may have segments and development, as well as tend towards a goal, but it will never be reached since imperfectivity does not include the end of a situation. A certain correlation exists between the semantic category of telicity and the Romanian distinctive feature [change] which in some contexts denotes a change of state and in other a change of position. The analysis has shown that imperfective accomplishments are in fact unbounded telic situations, i. e. situations which tend towards a goal, but it is not reached since the imperfective form (progressive in English and imperfect in Romanian) is used. The notion of an endpoint is a part of the meaning of accomplishments and achievements. The analysis has also shown that imperfective achievements do not involve the preparatory activity before reaching the goal, like accomplishments do. With accomplishments the preparatory activity is given lexically, whereas with achievements it is contextually implied and it is not a part of the meaning of an achievements. The analysis

of imperfective achievements has shown that it is the preparatory activity that lasts in time, not achievements themselves. On the other hand, imperfective accomplishments entail the preparatory activity in their meaning, thus implying duration. In conclusion, imperfective aspect does not exclude the goal, it only specifies that it is not attained since the situation is in progress. Naturally, the goal can potentially be reached.

Key words: telicity, imperfective aspect, accomplishments, achievements.